

Les últimes lletres

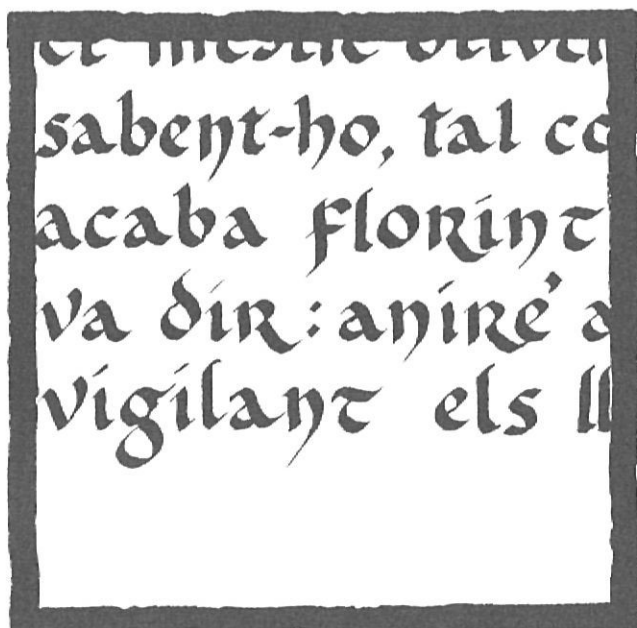
Les dues bandes d'una mateixa fulla d'afaitar

PASTELLS, Josep
Witxi
Llibres de l'Índex
Barcelona, abril de 2002

PASTELLS, Josep
Rere el mirall
Enciclopèdia Catalana
Barcelona, maig de 2001

Segons l'escriptor txec Bohumil Hrabal, «una obra literària no ha de servir al lector per dormir més tranquil·lament, sinó per saltar del llit i, amb pijama, anar corrents a clavar una bufetada a l'autor», i afegeix que ha de ferir «com si un s'hagués descuidat una *gilette* en el mocador i a l'hora de mocar-se es tallés el nas». Bé, crec que en alguns passatges aquests dos llibres de Josep Pastells poden generar aquest impuls.

Com vull indicar al títol de la ressenya, aquestes dues novel·les curtes, o narracions llargues, estan relacionades. Ho estan estretament, fins al punt que llegir *Rere el mirall* després de *Witxi* fa pensar que el primer d'aquests títols és una mena de segona part de *Witxi* o una alternativa argumental al seu final. També podria ser, però, i deixeu-me ser dolent, que les pàgines que he llegit hagin format dues novel·les curtes tan sols pel fet que l'autor podria haver volgut evitar sobrepassar l'extensió de text permesa en les bases dels premis Casero, del qual va quedar finalista, i del Bar Cafè 1929, que va guanyar. El fet és que els dos protagonistes de *Witxi* també formen part del triangle principal de *Rere el mirall*. Aquests dos personatges són el jo narratiu –malaltissament enamorat de la seva companya de despatx, la Sandra, a qui posa el sobrenom que dona títol a l'obra– i la Sandra mateixa, la qual de forma alternativa menysprea, complau i provoca el seu adulator. Així doncs, *Witxi* és la crònica d'una mala relació entre dos companys de feina que evoluciona a un enamorament obsessiu d'ell, Albert Camats, que ens conta la història en primera persona, per la Sandra. Aquest sentiment tortuós porta Camats a l'autodestrucció de les seves

relacions personals –deixa dona i fill i es guanya la incomprensió i el rebuig de família i amics– i de la seva estabilitat interior. Tot per una dona que, des del punt de vista del narrador, objectivament no es mereix l'amor que ell li manifesta. És desagradable, venjativa i no té un atractiu físic destacat, al contrari: les múltiples pigues que li esquitxen el cos fan pensar al narrador en una bruixa, circumstància que motiva que la bategi *Witxi*, nom que troba que fa per una dona d'aquesta mena. Tanmateix, a Albert Camats li costa molt treure-se-la del cap, sobretot quan acaba entre reixes perquè ella l'ha acusat, falsament, de violació. Llavors se sent tan furiós que el lector s'adona que la història difícilment podia acabar diferentment de com acaba.

Per la seva banda *Rere el mirall* relata des de tres punts de vista –els del triangle de personatges format pels dos protagonistes de *Witxi* més un assassí en sèrie que es considera un artista del crim– una espiral de truculències empesa pel desig de venjança, que acaba d'una manera esfereïdora. Per a mi és a *Rere el mirall* on es fa més palès el que l'autor hauria pogut millorar: l'estructura argumental recorda massa aquesta pel·lícula indeterminada del criminal psicòpata que de vegades sembla que facin en sessió contínua a la televisió. D'aquesta falta d'aire fresc argumental també

en pateix, però en menor mesura, *Witxi*. De totes maneres, i en definitiva, crec que totes dues obres són molt estimables i evidencien que l'autor pot tenir un gran futur, per dos motius fonamentals: per l'habilitat estilística i lingüística que demostra *Pastells* i perquè aconseguix que els dos protagonistes de *Witxi* —que formen dos terços del triangle de *Rere el mirall*— es mantinguin en un terreny ambigu en què el lector no sap qui diu veritat i qui diu mentida, qui està més centrat i qui més boig, per tant, en el meravellós terreny de la literatura.

Josep Agustí

Les belles paraules que ens salven

PÀMIAS, Jordi.

Narcís i l'altre.

XXIV Premi Miquel de Palol, 2001.

Pròleg de Xavier Macià.

Ed. 62-Empúries. Col. Poesia, 56.

Barcelona, 2001.

70 pàgines.

Si tot poeta és, en certa manera, com Narcís, no és d'estranyar que la història d'aquest jove grec hagi servit de pretext, de punt de partença per a moltes obres poètiques. Quan dic que tot poeta s'assembla a Narcís segueixo, a la meua manera, la interpretació que del mite féu Paul Valéry («Narcís: el problema —i la poesia— de l'objecte, l'oscil·lació entre l'objecte i el subjecte —que és el problema del jo i del seu funcionament—, no és aquest el mite de Narcís?»). La poesia, almenys la lírica, tal com l'entendem avui és un gènere literari eminentment subjectiu, en el qual el poeta és alhora subjecte i objecte; fins i tot el món exterior que pugui arribar a presentar-nos passa pel filtre dels seus ulls. Tota poesia és un exercici d'autoconeixement, directe i a través dels altres i del món.

En aquest esplèndid llibre, Jordi Pàmias parteix de la interpretació psicològica, potser freudiana, del mite de Narcís —l'orgullós amor propi, l'estèril autocontemplació, l'extremada misantropia tancada en gàbia d'or, torre d'ivori o campana de vidre— que porta a una desesperança solitud. Però, conscient que aquesta solitud sem-

pre és present i que pot tornar a ocupar tota la vida, proposa la seva superació a través de l'aproximació a l'altre, a través de l'amor projectat cap enfora. No sorprèn gens, doncs, que el llibre estigui dedicat i encapçalat per citacions d'obres de títols tan significatius com *Jo i Tu*, de Martin Buber, i *Humanisme de l'altre home*, d'Emmanuel Lévinas. Com tampoc sorprèn que un dels verbs més utilitzats sigui *compartir*: en l'evocació d'amistats infantils («la vida / era un joc: compartíem, tots junts, la pura gràcia / del món, el gaudi del present.»), de companyonets adolescents («Ens reuníem, companys de nit, en un aplec / quasi fantasmagòric.») i d'amors madurs («l'amor compartit en hores solitàries»), en la reflexió sobre la fugacitat del temps («Tots compartim l'atzar de la vida»), fins a arribar a la vocació solidària i al compromís cívic (*Minotaure*, *Immigrant*) que senyorejava a *Fuga del mil·lenni*, el recull amb què Jordi Pàmias va reapareixer l'any 2000 després d'un llarg silenci creatiu. S'equivoca, però, qui pensa que aquesta «obertura cap a l'altre» implica un oblit del jo: és indispensable haver-se bastit una identitat sòlida per fer aquest pas de manera lliure i conscient. Com també s'equivocaria qui pensés que aquest llibre és només un recull de bones intencions. És un llibre unitari, amb una estructura en dues parts —de vint poemes cadascuna—, gairebé circular (compareu *Atzar*, el primer poema, amb *Incerta vida*, el darrer), i escrit amb una rara habilitat: la de fer imperceptible l'esforçat treball lingüístic, mètric i retòric sense el qual, recordant Raymond Queneau —«Eviter le lieu commun, c'est toute l'essence de la poésie»—, no es va més enllà dels tòpics versificats.

Un altre dels molts mèrits d'aquest llibre és, a parer meu, el savi ús, gens carregat de feixuga erudició, de la tradició clàssica. I no és només, com es podria esperar del títol, la tradició dels mites grecollatins, sinó també la literària europea moderna —qui, llegint *Falciot*, no recordarà *L'albatros* de Baudelaire?—. A més de l'omnipresent Narcís —que també, veladament, apareixia en altres llibres de l'autor com *Ànfora grega* i *El camí de ponent*—, hi trobem Persèfone, Ariadna i Teseu, Ulisses i Penèlope, Dido i Eneas, i Filèmon i Baucis. Aquest darrera parella —els «vells hospitalaris / que havien acollit, a Frígia, Zeus i Hermes»— simbolitza l'obertura cap als altres, la superació del mite de Narcís, l'amor desinteressat, el tu i el nosaltres, «la paraula que salva». En el món dissortat en què vivim són d'agrair llibres com aquest. Llegim-lo i rellegim-lo, no se m'acut cap mostra millor de gratitud.

Lluís Lucero Comas